

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Metodika práce doučovací aktivita Český jazyk a literatura

Název projektu	Učíme se vedle sebe
Registrační číslo projektu	CZ.02.3.61/0.0/0.0/15_007/0000201
Název aktivity	Doučovací aktivita Český jazyk a literatura
Název vzdělávacího materiálu	Slovní zásoba češtiny – určeno pro žáky 1. ročníků učňovských oborů
Číslo vzdělávacího materiálu	DOUCOVACI_AKTIVITA_CJL_1.1.1.
Jméno autora	Mgr. Nikola Bartušková, Mgr. Kristýna Hromádková
Název školy	Střední škola živnostenská Sokolov, příspěvková organizace

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Název didaktického materiálu	Spisovná a nespisovná čeština
Popis	Prezentace slouží pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami k procvičení a uvědomění si rozdílů mezi spisovným a nespisovným jazykem.
Příspěvatelé	Mgr. Nikola Bartušková, Mgr. Nikola Bartušková
Jazyk	Český jazyk
Typ interakce	Kombinovaná
Druh výukového zdroje	Prezentace, pracovní listy, cvičení
Jazyk cílové skupiny	Český jazyk
Typická délka použití	0 h 25 minut
Speciální vzdělávací potřeby	Poruchy učení – dyslexie, dysgrafie, dysortografie
Licence a práva užití	SŽŠ Sokolov
Technické a softwarové požadavky	PC, Interaktivní tabule
Celková délka	0 h 25 minut
Zařazení do struktury RVP	Rozvrstvení jazyka českého
Podniková klíčová slova	Spisovná čeština, nespisovná čeština
Vazba na další materiály	Vrstvy slovní zásoby
ID projektu	CZ.02.3.61/0.0/0.0/15_007/0000201
Celková velikost	1,55 MB

Slovní zásoba českého jazyka

(slova spisovná, nespisovná a expresivní)

Pomůcky: *Slovník spisovné češtiny, příp. Slovník cizích slov, prezentace, pracovní list*

1. Úvod do metodického materiálu s názvem Slovní zásoba češtiny

Pracovní list spolu s prezentací (v rámci TP zahrnutý pro žáky prvních ročníků učebních oborů), dílčími úkoly je zaměřený na zopakování a upevnění učiva slovní zásoby českého jazyka a jeho vrstev. Didaktické materiály jsou mezi sebou provázané, jednotlivá cvičení na sebe navazují pro názornější upevnění učiva a střídání metod, které jsou nutné především pro žáky s poruchami učení, vytvořený materiál je vhodný i pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Hlavním cílem materiálu je především, aby žák dokázal rozlišit češtinu spisovnou a nespisovnou, slovní zásobu neutrální i příznakovou. Žák dokáže v textu vyhledat expresivní výrazy a bude schopen nahradit nespisovná slova či tvary slovy spisovnými. Zároveň si žák osvojí práci se Slovníkem spisovné češtiny či Slovníkem cizích slov, v nichž se naučí efektivně vyhledávat potřebné informace. Do výuky je vhodné zapojit práci s ICT technikou (tablety, počítače, mobilní telefony), které dále rozšiřují dovednosti žáka při práci s textem propojené s moderní technologií. Prostřednictvím práce s uměleckým i neuměleckým textem dochází k rozvoji žáků v oblasti čtenářské gramotnosti, kritického myšlení, taktéž slovní zásoby. Předložený didaktický materiál slouží jako inspirace do výuky a dalších aktivit v hodinách českého jazyka a literatury.

2. Příklady dobré praxe, použité metody u žáků se SPU

Většina žáků nedisponuje příliš bohatou slovní zásobou. U žáků s poruchami učení je tento problém v mnoha ohledech složitější. Prezentace i pracovní list byly použity v rámci doučovací aktivity u žáků prvních ročníků. Doučovací aktivity se zúčastnili žáci s kombinovanými poruchami učení (dyslexie, dysgrafie, poruchy autistického spektra, ADHD, dysfázie, dyslálie a jiné poruchy řeči). Jednotliví žáci nebyli schopni rozlišit slova do příslušných vrstev jazyka českého, některá slova ani neznali. Tento materiál, především svojí názorností a využitelností v praxi, velmi napomohl k upevnění probraného učiva. Žákům napomohlo k udržení pozornosti různorodost jednotlivých cvičení.

Při použití didaktického materiálu bylo využito několik metod, které vyhovují zmiňovaným žákům.

Použití jednotlivých metod a přístupů:

- **Individuální přístup** – respektovat tempo jednotlivého žáka, zaměření se na jednotlivé oblasti, kterým žák nerozumí. U žáků se SPU nelze vytvořit univerzální metody ani stejný přístup, a také způsob hodnocení. Byl využit především komunikativní přístup za použití podpůrných pomůcek (Slovník cizích slov, Slovník spisovné češtiny). Jednotlivá cvičení jsou zadávána postupně, složitost cvičení není žádoucí, bylo postupováno od jednoduchého ke složitějšímu.
- **Názorně – demonstrační metody** – použito audiovizuálního materiálu (prezentace), která žákům velmi vyhovuje. Žáci mají před sebou didaktický materiál a zároveň poslouchají krátkou píseň <https://www.youtube.com/watch?v=BDeJj0jYFT4>, poté jednotlivá slova hledají. Už v písni zaznamenávají různorodost slov, popřípadě slova pouze potrhávají. Nutné dovysvětlení učitele. V každém cvičení žáci využívají pomůcky, popřípadě IT techniku (tablet notebook pro vyhledávání slov). U prezentace je vhodné využití interaktivní tabule, kde příslušným fixem slova podtrhávají, škrtačí, doplňují. Tato metoda je důležitá k lepší orientaci v textu, zobrazení případných chyb.
- **Praktické metody** – žáci své získané znalosti z výuky využili především u prezentace v praktické formě (rozlišení spisovných a nespisovných slov). Zkvalitňování řečových dovedností, nácvik artikulace.
- **Multisenzorický přístup** – zapojení všech dostupných smyslů ve výuce (napiš, říkej, poslouvej, dívej se, ukaž). Multisenzorický přístup k výuce pomáhá žákům eliminovat potíže s učením zapříčiněné oslabením jednoho ze smyslů. Přístup, který je vhodný zapojovat ve výuce u žáků s nejrůznějšími poruchami učení i chování.

Pracovní listy

Slovní zásoba – jednotlivá cvičení

Tomáš Klus - Da.Muklův meč

Chcete po mně, abych mluvil
nahlas.

Precizně vyslovoval
jako mamlas.

Všechno, co na duši mám,
teď zahraju vám,
klidně **anfas**.

Figurka bez mozečku.
Nevím, kde udělat tečku.
Falešnou **intonací**
zkazíš všechnu práci,
blbečku.

Všechny emoce jsou vnější.
Těžko uvěří ti divák.
Musíš být uvolněnější,
přirozenější,
ne jinak.

Co jinak?...

Škola života,
farma silných osobností,
divné jak divnota
jsou střety s ješitností.
Žáby na myši
tady házej bláto
a ten nejvyšší
s úsměvem kouká na to.
Akademická půda
až na půdu.
Místy je komická
a místy dělá bubu.
Z prázdný nádoby
udělá plnou mísu.

Zkouškový období,
už ani nevím, čím su.

Oceňujem pracovitost,
vždycky pomůžeme rádi,
jen pořád není to dost,
ne, není to dost,
zní cenné rady.
Zapomeň na svoji hlavu,
na vlastní zkušenosti,
tady jsi v ústavu,
poskládáme tě dle své libosti.

Dnes je v módě chodit rovně,
zhubni, nežer, už tak hodně,
nevnímej, nemysli,
oni to promyslí,
ty se tvař skromně.

Nesedí nám do tabulek,
na tvé levé tváři dŕůlek,
tudíž máš talent na děčko,
neplakej dcérečko,
snad silou vůle
vydržíš.

Proto skrytí v opilosti
cigaret vykouříme dosti.
S touhou po pozornosti,
lapení lhostejností,
pálíme mosty za minulostí.
Dýcháme tentýž vzduch
z totožné **atmosféry**,
sílí v nás kolektivní dluh,
nebudme za posery,
chtěl jsem říct duch,
chtěl jsem říct duch,

chtěl jsem říct duch.
Připíjím na zdraví všem duším **churavým**,
všem, kteří ví,
o čem mluvím,
všem, kteří ví...

Škola života,
farma silných osobností,
divné jak divnota,
jsou střety s ješitností,
Žáby na myši tady házejí bláto
a ten nejvyšší

s úsměvem kouká na to.
Akademická půda
až na půdu.
Místy je komická
a místy dělá bubu,
z prázdný nádoby,
udělá plnou mísu.
Zkouškový období,
už ani nevím, čím su.

La la la la la la la la la ...

(Zdroj textu i hudby: <https://www.karaoketexty.cz/texty-pisni/klus-tomas/da-mukluv-mec-124608>)

Úkoly vztahující se k textu:

1. Najdi v textu všechna citově zabarvená slova a vypiš je. Vysvětli, čím jsou tato slova expresivní.

---

2. Napiš, do které skupiny slovní zásoby řadíme následující slova. Vysvětli, co znamenají.

a) *ánfas*

---

b) *intonací*

_____

_____

c) *atmosféry*

_____

_____

d) *churavým*

_____

_____

3. V textu se vyskytují také nářeční slova. Najdi je a vypiš. Nahraď je pak v textu neutrálními synonymy.
- _____
- _____
- _____

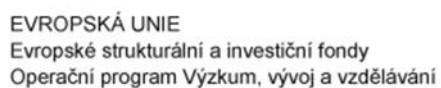
4. Najdeš v textu další prvky nespisovné češtiny? Změň je na slova spisovná.
- _____
- _____
- _____
- _____

Úkoly nevztahující se k textu (slova knižní):

1. Přečti si následující ukázkou a vypiš z ní všechna příznaková slova. Nahraď tato slova neutrálními.

A když jsem přišel domů, tak se mne tatínek ptal, kde jsem byl. Já jsem pravil, že v houslích. On pravil: „Tak proč máš křivou hubu, kdyžs byl v houslích?“ To byla pravda, že jsem měl křivou hubu a oteklý nos a místo očí úzkou škvíru, takže jsem vypadal jako Číňan. A když se mne tatínek pořád ptal, tak jsem pořád lhal, že jsem byl v houslích, ale lhal jsem málo, protože tatínek odepnul pásek a já jsem dostal velice, abych podruhé nevrdlouhal.

(Zdroj textu: Poláček, Karel. Bylo nás pět, 1943)

---

2. Doplň křížovku a uhádni tajenku (v *tajence* najdete knižní výraz pro hrdinství či statečnost).

[illegible]

3. Znáš ještě nějaká další knižní slova? Vypiš je.

ŘEŠENÍ

Úkoly vztahující se k textu (řešení):

1. Najdi v textu všechna citově zabarvená slova a vypiš je. Vysvětli, čím jsou tato slova expresivní.

mamlas (hanlivé)

mozečku (zdrobnělina)

blbečku (hanlivé)

nežer (pejorativum – negativní soud)

dcérečko (zdrobnělina)

posery (vulgární výraz)

bubu (citoslovce)

la la (citoslovce)

2. Napiš, do které skupiny slovní zásoby řadíme následující slova. Vysvětli, co znamenají.

e) **anfas** – odborný termín (ze předu)

f) **intonací** – odborný termín (tón/melodie řeči)

g) **atmosféra** – odborný termín (vrstva kolem Země tvořená plyny)

h) **churavý** – knižní výraz (nemocný)

3. V textu se vyskytují také nářeční slova. Najdi je a vypiš.

- *dcérečko* (*dcero, dcerko*)

- *su* (*jsem*)

4. Najdeš v textu další prvky nespisovné češtiny?

- *házej* (*hází/házejí*)

- *prázdný* (*prázdné*)

- *zkouškový* (*zkouškové*)

